

*ἐπεὶ δὲ πράττοντες ποιοῦνται τὴν μίμησιν,
πρῶτον μὲν ἐξ ἀνάγκης ἂν εἴη τι μόριον τραγωδίας ὁ τῆς ὄψεως κόσμος·
εἴτα μελοποιία καὶ λέξις, ἐν τούτοις γὰρ ποιοῦνται τὴν μίμησιν.
λέγω δὲ λέξιν μὲν αὐτὴν τὴν τῶν μέτρων σύνθεσιν,
μελοποιίαν δὲ ὅ τὴν δύναμιν φανεράν ἔχει πᾶσαν.
ἐπεὶ δὲ πράξεώς ἐστι μίμησις, πράττεται δὲ ὑπὸ τινῶν πραττόντων,
οὐς ἀνάγκη ποιούς τινας εἶναι κατὰ τε τὸ ἦθος καὶ τὴν διάνοιαν
(διὰ γὰρ τούτων καὶ τὰς πράξεις εἶναι φαμεν ποιὰς τινας
[πέφυκεν αἷτια δύο τῶν πράξεων εἶναι, διάνοια καὶ ἦθος]
καὶ κατὰ ταύτας καὶ τυγχάνουσι καὶ ἀποτυγχάνουσι πάντες),
ἔστιν δὲ τῆς μὲν πράξεως ὁ μῦθος ἢ μίμησις,
λέγω γὰρ μῦθον τοῦτον τὴν σύνθεσιν τῶν πραγμάτων,
τὰ δὲ ἦθη, καθ' ὃ ποιούς τινας εἶναι φαμεν τοὺς πράττοντας,
διάνοιαν δέ, ἐν ὅσοις λέγοντες ἀποδεικνύασιν τι ἢ καὶ ἀποφαίνονται γνώμην·
ἀνάγκη οὖν πάσης τῆς τραγωδίας μέρη εἶναι ἔξι,
καθ' ὃ ποιὰ τις ἐστὶν ἢ τραγωδία·
ταῦτα δ' ἐστὶ μῦθος καὶ ἦθη καὶ λέξις καὶ διάνοια καὶ ὄψις καὶ μελοποιία.*

Επειδή, τώρα, τη μίμηση την κάνουν με δράση, υποχρεωτικά ένα πρώτο μέρος της τραγωδίας θα είναι τα στοιχεία της παράστασης που ικανοποιούν το μάτι· ύστερα έρχεται η μουσική και το ύφος του λόγου: αυτά είναι τα μέσα με τα οποία κάνουν τη μίμηση. Με το «ύφος του λόγου» δεν εννοώ παρά τη σύνθεση των λέξεων στους στίχους, ενώ με τη «μουσική» εννοώ αυτό που η λέξη δηλώνει φανερά ολοφάνερα.

Δεδομένου, τώρα, ότι πρόκειται για μίμηση πράξεως, και δεδομένου ότι η πράξη πράττεται από κάποιους πράττοντες, που πρέπει υποχρεωτικά να έχουν κάποιες συγκεκριμένες ιδιότητες από την πλευρά του χαρακτήρα και της διανοητικής τους ικανότητας (γιατί από αυτές τις ιδιότητες ξεκινώντας λέμε ότι και οι πράξεις έχουν κάποιες συγκεκριμένες ιδιότητες), είναι φυσικό να είναι δύο τα αίτια των πράξεων, η σκέψη και ο χαρακτήρας, και κατὰ συνέπεια με αυτές τις πράξεις τους οι άνθρωποι πετυχαίνουν ή αποτυχαίνουν στη ζωή τους.

Η μίμηση της πράξεως είναι ο μύθος. Λέγοντας, δηλαδή, εδώ *μῦθος* εννοώ τη σύνθεση των διάφορων επιμέρους γεγονότων. Λέγοντας *ἦθος* εννοώ αυτό που μας κάνει να λέμε ότι οι πράττοντες έχουν κάποιες συγκεκριμένες ιδιότητες. Λέγοντας, πάλι, *διάνοια* εννοώ αυτά που λένε για να υποστηρίξουν αποδεικτικά κάτι ή για να διατυπώσουν μια γενική και καθολική γνωμική απόφαση.

Υποχρεωτικά λοιπόν τα μέρη κάθε τραγωδίας είναι έξι, και από αυτά προσδιορίζεται το τι λογής θα είναι γενικά η κάθε τραγωδία. Αυτά είναι: ο *μῦθος*, το *ἦθος*, το *ύφος του λόγου*, η *διάνοια*, τα *θεαματικά στοιχεία* της παράστασης και το *μουσικό στοιχείο*.

Μετάφραση: Δ. Λυπουρλής, Αριστοτέλης, Ποιητική, Ζήτηρος, Θεσσαλονίκη 2008.

Αριστοτέλης, Ποιητική

Τα ερμηνευτικά σχόλια που περιλαμβάνονται στο βιβλίο οργανώνονται με βάση τα κατά ποιόν μέρη της τραγωδίας. Αλλά στο βιβλίο μας οι αντίστοιχοι όροι ("μύθος", "ήθος", "λέξις", "διάνοια", "όψη", "μέλος") χρησιμοποιούνται πιο πολύ ως σήματα διάρθρωσης του ερμηνευτικού υλικού και όχι με την απόλυτη ορολογική αυστηρότητα με την οποία τους πρωτοεισήγαγε στη μελέτη της τραγωδίας ο Σταγειρίτης φιλόσοφος.

Ο *μύθος*, σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, είναι ο τρόπος σύνθεσης της ιστορίας, η πλοκή, η εξέλιξη των γεγονότων. Πρέπει οπωσδήποτε να γίνει διάκριση ανάμεσα στον μύθο της μυθολογίας και στον μύθο μιας τραγωδίας. Οι μύθοι της αρχαίας ελληνικής μυθολογίας, οι οποίοι διαπλάθονταν και διαδίδονταν από γενιά σε γενιά σε γενιά, αξιοποιήθηκαν από τους τραγικούς ποιητές. Αυτοί έπλασαν σε κάθε τραγωδία τους τον δικό τους μύθο, τη συγκεκριμένη πλοκή των γεγονότων τα οποία μιμούνται αφηγηματικά. Οι τραγικοί ποιητές αξιοποιούν με τον δικό τους λογοτεχνικό τρόπο το μυθολογικό υλικό της παράδοσης.

Τα *ήθη*, σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, αναφέρονται στα γνωρίσματα χαρακτήρα τα οποία αποδίδουμε στα πρόσωπα του έργου. Στο βιβλίο περιλαμβάνουμε στο "ήθος" όλα όσα περιγράφουν και εξηγούν τις πράξεις των προσώπων του έργου, τις χαρακτηριστικές τους ιδιότητες, τις σωστές ή λανθασμένες επιλογές τους στην εξέλιξη της ζωής τους, τα κίνητρα των πράξεών τους, τις μεταβολές των διαθέσεών τους, τις συναισθηματικές τους εκδηλώσεις, τα είδη των σχέσεων που αναπτύσσουν μεταξύ τους, την υπέρβαση των ορίων στην οποία κάποτε οδηγούνται, την αυτογνωσία που σταδιακά κερδίζουν. Στο "ήθος", επίσης, περιλαμβάνουμε το πρότυπο ενός σωστού πολίτη το οποίο προωθεί ο τραγικός ποιητής και έμμεσα υποβάλλεται από το έργο του.

Η *λέξις*, σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, είναι η έμμετρη σύνθεση, το ύφος του λόγου. Στο βιβλίο η "λέξις" χρησιμοποιείται, για να περιλάβει όλα τα γλωσσικά στοιχεία του θεατρικού κειμένου που συνέθεσε ο ποιητής: τις επιλογές των λέξεων, τις χρήσεις των διαφόρων μέτρων, τους ποικίλους κειμενικούς δείκτες. Η "λέξις" περιλαμβάνει, ακόμα, τυπικά μορφολογικά στοιχεία του κειμένου μιας τραγωδίας: τη στιχομυθία, την αγγελική ρήση, τον αγώνα λόγων, το θρηνητικό τραγούδι (*κωμός*).

Η *διάνοια*, σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, περιλαμβάνει όλες τις σκέψεις με τις οποίες τα πρόσωπα του δράματος παρουσιάζουν και υποστηρίζουν τις θέσεις τους. Στο βιβλίο η "διάνοια" χρησιμοποιείται με διευρυμένη σημασία. Αφορά σε όλο το διανοητικό, πνευματικό φορτίο της τραγωδίας· περιλαμβάνει, εκτός από τις σκέψεις των προσώπων, και όλο τον προβληματισμό που έμμεσα θέτει ο ποιητής, όλα τα διανοήματα που θέτει ενώπιον των δεκτών του έργου του, όλους τους προβληματισμούς που αναπτύσσουν οι θεατές και αναγνώστες της τραγωδίας διαχρονικά και ιδιαίτερα σήμερα.

Η *όψη*, σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, είναι τα οπτικά καλλωπιστικά στοιχεία μιας παράστασης. Στο βιβλίο χρησιμοποιούμε διευρυμένα την "όψη". Περιλαμβάνει ό,τι βλέπει ο θεατής: τον διαμορφωμένο σκηνικό χώρο, τα σκηνικά αντικείμενα, τα προσωπεία των ηθοποιών, τα θεατρικά κουστούμια, τα μηχανήματα της σκηνής. Επίσης, στην "όψη" εντάσσουμε τις έμμεσες σκηνικές οδηγίες που ενσωματώνει στο κείμενό του ο τραγικός ποιητής. Τέλος, στην "όψη" περιλαμβάνουμε και το οπτικό υλικό στο οποίο παραπέμπουμε και το οποίο προέρχεται από σύγχρονες παραστάσεις, ελληνικές και ξένες.

Το *μέλος*, σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, είναι η μουσική και τα τραγούδια της παράστασης. Στο βιβλίο εντάσσουμε στο "μέλος" όλα τα ακούσματα, το ηχητικό υλικό στο οποίο παραπέμπουμε και το οποίο προέρχεται από σύγχρονες παραστάσεις (διαλόγους ή απαγγελίες).

Αριστοτέλης, Ποιητική

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ

ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΜΠΕΤΣΑΚΟΣ

ΤΕΧΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΜΠΕΤΣΑΚΟΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΜΠΕΤΣΑΚΟΣ